

Проф. др Благота МИТРИЋ

ТЕЗЕ ЗА РАЗМИШЉАЊЕ ЗА УВОЂЕЊЕ ПРЕДСЈЕДНИЧКОГ СИСТЕМА У ЦРНОЈ ГОРИ

Као један од чланова комисије Скупштине Црне Горе за израду Новог устава Црне Горе од 1992. године, у својству декана и професора Правног факултета, а касније као активни судионик у његовом тумачењу, пуних девет година, у својству судије и председника Уставног суда Црне Горе, имао сам прилике да се сусретнем са низом контрадикторних ситуација, и скоро нерјешивих, у свеукупном функционисању вишестраначког парламентарног система у Црној Гори, инаугурисаног реченим Уставом, усвојеним у Скупштини Црне Горе 12. октобра 1992. године. Оно што је остало, а што је и данас факат, јесте једна изузетно маркантна карактеристика црногорског парламентарног система, кратко речено, гломазност државног апарата уопште, а посебно Владе, са непримјереним бројем министарстава за тако малу државу као што је Црна Гора.

У тој основној карактеристици, дакле, у неоправданој и непримјереној гломазности државног апарата у општем смислу ријечи, у знацима ћемо навести најкарактеристичније.

1. Према садашњој фактичкој ситуацији Влада Црне Горе има близу двадесет министарстава, неколико секретаријата, неколико дирекција са огромним чиновничким апаратом;

2. Скупштина Црне Горе се најмање бави основном уставном функцијом, а то је законодавна, а и кад се бави законодавном функцијом, онда то чини у минималном обиму;

3. Правни галиматијас у односу на положај и функцију Уставног суда Црне Горе, у коме Уставни суд Црне Горе укида неуставне законе Скупштине Црне Горе, укида неуставне уредбе Владе Црне Горе, на предлог Скупштине утврђује да ли је председник Републике повриједио Устав, с једне стране, а Скупштина Црне Го-

ре бира судије Уставног суда на предлог предсједника Републике, Влада Црне Горе финансира рад суда и извршава одлуке Уставног суда, с друге стране;

4. Уставни суд поступа по уставним жалбама грађана кад им је повријеђено уставом утврђено право и слобода утврђена актима државних органа, па кад суд донесе одлуку у којој се констатује та чињеница, поставља се питање извршења те одлуке, нарочито у ситуацијама када Уставни суд донесе одлуку да је неким актом Владе повријеђено право грађанина. (У пракси је било тих примјера – да одлука Уставног суда није извршена када је актом Медицинског факултета повријеђено право једног студента.)

Чињеница је да је Уставом од 1992. године уведен принцип подјеле власти на законодавну, извршну и судску, који значи да свака власт самостално обавља своју функцију. Међутим, из напријед наведених „назнака”, иако је Уставом утемељен тај принцип подјеле власти, опет је тим истим Уставом прописано овако како је то наведено у назнакама 1, 2, 3, 4 – да поједина власт буквално зависи од друге власти (нпр. извршење одлуке Уставног суда и његово финансирање). Мислимо да Црној Гори, са аспекта бројних чињеница а нарочито са спекта територијалне и демографске величине, највише приличи предсједнички систем. Према проф. Слободану Благојевићу „подјела власти означава систем власти у коме законодавни, управни и судски органи искључиво врше своју дјелатност, независно од других органа, односно власти, као што ни један од тих органа не може постављати или смјењивати друге органе власти”. Поставља се основно питање: Да ли је Уставом Црне Горе од 1992. г. стриктно прописан принцип подјеле власти, посебно са аспекта цитиране дефиниције проф. Благојевића? По нашем мишљењу није. Стога смо склони да поставимо ове тезе за размишљање за увођење предсједничког система у Црној Гори у коме би: (основне знаке)

1. Предсједника бирали грађани Црне Горе на непосредним изборима, тајним гласањем, на перид од седам година са могућношћу другог узастопног избора;

2. Да предсједник саставља свој кабинет (Владу) и то највише од пет ресора: унутрашњи послови и безбједност, спољни послови, економија, просвјета и наука, екологија и уређење простора; да Влада, односно кабинет буде искључиво одговоран предсједнику, да предсједник заклетву полаже пред предсједником Уставног суда;

3. Да се Уставом формира орган, условно назван Државни савјет, који би био састављен од најеминентнијих, најпознатијих научника и уопште експерата из разних области, а који би формирао председник Републике уз консултацију са највишим просвјетним и научним институцијама Црне Горе;

4. Да судије Уставног суда бирају грађани на непосредним изборима и то на мандатни период од десет година и да други пут не могу бити бирани;

5. Да судије Врховног суда бирају грађани на непосредним изборима без ограничења мандата, а кандидате да утврђују највиши правни органи у држави, а да Судски савјет бира судије свих осталих судова;

6. Да се законодавни орган зове Народна скупштина Црне Горе, зато што посланике законодавног органа убудуће треба бирати из реда најугледнијих, најспособнијих, најобразованијих и у струци најуспјешнијих људи из одређених регија, који ће се бирати по свом имену и презимену, по свом угледу и ауторитету, а не као до сада као припадници одређених политичких странака. Да се посланик бира на 9.000 бирача и да Народна скупштина буде састављена од 51 посланика;

7. Да се Врховни државни тужилац бира на непосредним изборима из реда најспособнијих и најугледнијих правника Црне Горе а да Врховни државни тужилац бира своје замјенике и да уз сагласност колегијума државног тужилаштва бира више и основне тужиоце и њихове замјенике;

8. Да се заштитник људских права и слобода бира на непосредним изборима из реда најугледнијих и најспособнијих правника из Црне Горе а да он поставља своје замјенике;

9. Да нови Устав Црне Горе са инаугурисаним председничким системом има карактер тзв. „професорског устава”, који су познати у пракси и у свијету и који се по богатству идеја упоређују са најквалитетнијим највишим правним актима у свијету, нпр. чувени проф. Пројс радио је са групом професора Устав Вајмарске Њемачке од 1919. год., као и чувени професор Посада, који је са групом професора радио Устав Републиканске Шпаније.

Све ово због тога што је стање у Државној заједници Србија и Црна Гора, као и у самој Црној Гори, потпуно уставно-правно недефинисано, а у пракси такво стање се показује потпуно анахроним. То је због тога што је Државна заједница Србија и Црна Гора, иако слови као један међународно-правни субјекат, односно као држава, и на прав-

ном, и на политичком, и на економском, и на фактичком – двоструком колосјеку. Наиме, до сада се показало немогућим хармонизовати економске односе између Србије и Црне Горе као држава чланица Државне заједнице. С дуге стране, у самој Црној Гори постоји скоро непремостиви двоструки колосјек у политичком смислу, у коме имамо двије политичке групације, политички оштро подијељене, по питању државно-правног статуса Црне Горе. Надаље, чињеница је очигледна да у Државној заједници постоји непримјерено непоштовање права и правних норми, и то оних круцијалних, као што је неусаглашеност Устава држава чланица с Уставном повељом и непостојање, тј. нерад Суда Србије и Црне Горе, иако је он формално изабран прије шест мјесеци, са пробијеним роком од четрнаест мјесеци. Затим код ових поразних правних чињеница показује се апсурдним и фактички и правно, одржавање непосредних избора за Скупштину Државне заједнице из два разлога: први, јер је неправедно поступати по политичком нахођењу од стране политичких олигархија, и други, зато што би се на овим непосредним изборима бирали посланици на период од четири године, а по Уставној повељи за неколико мјесеци или за годину дана слиједи референдум о државном статусу Црне Горе, што непосредне изборе чини беспредметним, бар за ту годину дана.

С обзиром на изнијете чињенице нашег свеукупног политичко-правног галиматијаса у дефинисању и уређењу државног питања, кад је ријеч о Црној Гори, треба поћи од једне неспорне научне премисе, која има свој теоријски и историјски значај, а то је да у сложеним правним ситуацијама, легимитет има примат над процедуралним правилима о доношењу новог Устава. (Најактуелнији примјер о овоме је Уставна повеља која је донијета мимо процедуре прописане Уставом СРЈ). На крају у прилог овоме иде и мисао чувеног проф. Акермана да једино народна сувереност легитимизује Устав и поступак његовог доношења, а ова мисао је оваплоћена и у црногорском Уставу од 1992. године, у члану 2, у коме стоји да сувереност припада грађанима.

На бази ове цивилизацијске и унивезалне савремене норме пронашли смо и правни и стварни основ за тезе за увођење председничког система у Црној Гори.

Ових неколико назнака представљају само основне тезе за размишљање за увођење председничког система у Црној Гори, као једно уставно рјешење, за које смо убијеђени да ће добро функционисати деценијама и деценијама.